

ליקוטי מוהר"ן בפרשה / תורה י"ז ח"ב

פרשת 'בלק' – תשפ"א / מפי הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

למה הקב"ה כביכול כועס / שתי הצדקות שהקב"ה עשה בזמן בלק ובלעם
בלעם רשע יסוד עולם / משה כתב את פרשת בלעם / "לא הביט און ביעקב"
חיבור הבעש"ט והאור החיים הקדוש, ביאור הפסוק "אליכם אישים אקרא"
ניתן לקבל במייל: 6537488@gmail.com

הטעם שידע בלעם מתי הקב"ה כביכול כועס

א. השבת פרשת 'בלק' נקרא בהפטרות את הפסוק שהקב"ה אומר:
"עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור
... למען דעת צדקות ה'" (מכה ו, ה) – מה יעץ בלק זה ידוע, ומה זה
שכתוב "ומה ענה אותו בלעם וכו'" רש"י מגלה מה הכוונה: "ומה
אָזַעם לֹא זָעַם ה'" (במדבר כג, ח) ה' לא כעס כלאותו הזמן הזה שבו
בלק ובלעם רצו לקלל את עם ישראל. העצה הזאת של בלק ובלעם
לקלל את ישראל היתה מאוד מסוכנת לעם ישראל, והקב"ה הציל
אותנו מהם, ועל זה: "למען דעת צדקות ה'", כי מזה יודעים את
צדקות השי"ת.

מובא בגמרא (ברכות ז.) שהכוח של בלעם זה שהיה יודע מהו הרגע
שהקב"ה כועס. והטעם שהקב"ה כועס? מובא בגמרא (שם ובע"ז דף ד.)
תנא משמיה דרבי מאיר: בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח
ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחיים לחמה, מיד הקב"ה
כועס. וכתוב עוד שבשעה שהקב"ה נותן פרנסה לעובדי עבודה זרה,
שעושים נגד רצון ה', ומורדים בו, זה גורם לו כביכול כעס. ולמה
בלעם ידע מתי הקב"ה כועס? אלא כמו שיש צדיק יסוד עולם, ככה
יש רשע יסוד עולם. משה רבנו הוא הצדיק יסוד העולם (וכן כל צדיק
שבכל דור) ודרך הצדיק עובר השפע לכל עם ישראל, אבל לגויים
עובדי עבודה זרה, עוברי רצונו, עובר השפע דרך הרשע הכי גדול.
הרשע הכי גדול באותו הדור – זה בלעם, והשפע של הגוים היה עובר
דרכו. ולכן בלעם היה יודע מתי הקב"ה כועס כי הוא מרגיש כשמגיע
השפע של כל אומות העולם שעובר דרכו, וזה זמן של כעס של
הקב"ה, כיון שהוא צריך לזון את עובדי ע"ז.

והביאור בעומק, שבאותו רגע שהם מקבלים את הפרנסה יש כוח
גדול לאומות העולם, כי אז הם מקבלים את השפע שלהם. ולכן אם
בלעם היה מצליח לומר באותה השנייה של הכעס מילה אחת של
קללה (כמובא בתוס' ברכות כמו מילת 'בלם' שזה מילת קללה), ח"ו היה
מתקיים, מכיון שהקב"ה מנהיג את העולם לפי הטבע, וכשיש כעס
של הקב"ה בזמן שהוא זן את אומות העולם, זה הזמן שיש כוח ח"ו
לאומות העולם להתחזק, לכן באותו רגע יכול בלעם ח"ו להכניס
איזה מילה שיכולה להזיק ח"ו לעם ישראל.

ומה עשה הקב"ה? הוא לא כעס באותם ימים דהיינו שהקב"ה לא זן
את הגוים באותם ימים, והם היו צריכים לחיות על שאריות שנשארו
להם ממקודם. אבל בכל התקופה של בלק ובלעם הם לא קיבלו
שום שפע, וזהו הפירוש של: "למען דעת צדקות השם". כי הקב"ה
גם כן עושה צדקה, הרי הוא לא חייב לנו שום דבר, אלא שהקב"ה
עושה צדקה זון את העולם. אחת המצוות הכי חשובות בתורה, זו

מצוות הצדקה. מה הסיבה? מכיון שהקב"ה בצדקתו זן ומפרנס את
כל העולם כולו, מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואת כל הגויים ואת
עם ישראל, ולכן במעשה הצדקה אתה עושה ממש את המעשה של
הקב"ה.

ולפ"ז יש לבאר למה כתוב למען דעת צדקות ה'" בלשון רבים
שמשמע שתי צדקות? כי באמת ישנן שתי צדקות: א. שהקב"ה זן
את עם ישראל. ב. הצדקה השניה שהקב"ה זן את אומות העולם.
ובאותם ימים של בלק ובלעם אנחנו עם ישראל קיבלנו את שתי
הצדקות, קיבלנו גם את הצדקה הרגילה שזו הפרנסה שהקב"ה נותן
לעם ישראל כל הזמן. ובנוסף גם קיבלנו את אותו השפע שהקב"ה
היה צריך לתת לגוים שלא קבלו, כי כיון שהשפע הזה קיים בשמים
הוא חייב להינתן למטה, כי הקב"ה מצידו תמיד רוצה לתת, וכיון
שבאותם ימים הוחלט לא לתת שפע לגוים (כדי שלא יהיה כעס לקב"ה,
ואז בלעם לא יוכל לקלל את ישראל), אז הקב"ה נתן לעם ישראל פי שניים
גם את השפע של הגוים.

ולכן גם כתוב בפסוק: למען דעת צדקות השם? למה צריך דעת?
התשובה, כי כל 'צדקות השם' הם עוברים דרך ה'דעת'. משה רבנו
הוא בחינת 'דעת', כמ"ש: "אתה (משה) הראת לדעת", וגם אצל
בלעם נאמר: "וידוע דעת עליון". וזה הפירוש – 'דעת צדקות ה'?
צדקה אחת עוברת דרך משה, וצדקה שניה עוברת דרך בלעם.

משה כתב ספרו וספר איוב ופרשת בלעם

ב. כתוב בגמרא (בבא בתרא יד:) משה רבנו כתב שלוש ספרים, כתב
את התורה, ספר איוב (איוב התפלל "מי יתן ויחקו בספר מילי", ותפילתו
התקבלה. ומשה רבנו כתב את ספר איוב, והכניס לתוך כתבי הקודש, והספר
השלישי שמשה כתב זו פרשת בלעם. יש על זה כל מיני פירושים.
רש"י מפרש שם: פרשת בלעם – נבואתו ומשלויו אף על פי שאינן
צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו, עכ"ל. לכן נחשבת פרשת בלעם
כספר בפני עצמו שכתב אותו משה רבנו.

וכפי מה שהסברנו יש כאן עומק, כי "למען דעת צדקות ה'", זה לא
רק בשפע גשמי, אלא גם בשפע רוחני, ולכן משה מקבל באותם
ימים גם את הנבואות שהתנבא בלעם, וזה הכוונה שמשה רבנו כתב
את ספר פרשת בלעם. כדי לומר לך את הסוד הגדול, שכל השפע
הגשמי, וכל השפע הרוחני של התורה והנבואה, הכל עבר דרך משה
רבנו ולא גם דרך בלעם בשביל אומות העולם, אלא הכל בשביל
ישראל, ולכן גם פרשת בלעם היא עוברת דרך משה רבנו, וזה
הכוונה ספר בלעם שכתב משה. וזהו למען דעת צדקות השם שתי
צדקות בכפלים, כי באותם ימים הקב"ה נתן את כל השפע של
אומות העולם לעם ישראל.

ביצד קיבלנו ברכות על ידי בלעם הרי הקב"ה אמר שלא יברך

ג. ולכן גם התברכנו ברכות ע"י בלעם, כי קיבלנו גם את השפע של
אומות העולם, ולכן על כרחו הוצרך לברך את ישראל. כי לכאורה
יש כאן שאלה, הרי הקב"ה אומר לבלעם (במדבר כב, יב): "לא תלך
עמם לא תאד את העם פי ברוך הוא", מסביר רש"י, לא תלך

שבלעם אומר לקב"ה: תן לי לברך רק אותם, אין בעיה אני יגיד כל מה שאתה רוצה, העיקר שאני יוכל לדבר. ולפי דברי רבנו הכוונה של בלעם, שאם רק הוא ידבר, כבר העצה שלו להחטיאם בזנות היא תעבוד, והקב"ה יעניש ח"ו את ישראל. אומר בלעם לבלק: 'אלוקיהם של אלו שונא זימה', והם מתאווים לכלי פשתן, וליין, (כי לא היה להם יין, ויין מואבי היה משובח, ועדיין לא נאסר סתם יינם), ולכן תעשה להם שווקים וכו', וככה הם חטאו, ובאמת נפלו 24,000 במגיפה. ולכן בלעם העיקר אצלו זה לדבר על ישראל. (גם פרעה הרשע היה לכאורה רשע בר דעת, ובכל במצרים היינו גדורים מהערוה (ע' יומא דף עה.), שאפילו למ"ד שבכו על עסקי משפחותיו על עריות שנאסרו להם, בכל אופן במצרים לא היו פרוצים בעריות האסורות לבני נח, ועל עריות מישראל עדיין לא נצטוו. ואכן באמת לא מצינו שדיבר פרעה עם ישראל, ואף שדיבר קצת עם שוטרי בני ישראל, אין זה דומה למה שבלעם דיבר עתה פרשה שלימה של ברכות על ישראל שבוזה הכניס בהם ארס ניאוף).

תרועת מלך בו - שופרו של משיח מאילו של יצחק

ו. אחת הברכות שבלעם אומר בנבואתו: "לא הפיט און פייעקב, ולא רָאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ, וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ" (במדבר כג, כא). לפי התרגום יונתן הפסוק הזה מדבר על ביאת המשיח, כמ"ש על ביאת המשיח (ישעיה כו, ג) "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בְּירוּשָׁלַיִם" – מה זה שופר גדול? הסברנו פעם שיש באיל של יצחק שופר גדול ושופר קטן. **כתוב במשנה אבות** (ה, ו) שאילו של יצחק נברא בע"ש בין השמשות, (וכתוב ששום דבר לא יצא מאותו האיל לבטלה). שתי קרניו של אילו של יצחק אבינו שמשו בתור שתי שופרות. בשופר השמאלי תקע הקב"ה בשעת מתן תורה, ובשופר הימני עתיד הקב"ה לתקוע בזמן ביאת המשיח בקרוב ממש. וזהו שופר גדול שופר הימיני.

אילו של יצחק נברא בבין השמשות וכל דבר שנברא בבין השמשות, יש בו גם דבר רוחני, (כמו פי האתון שזה דבר רוחני, וכן השדים זה דבר רוחני). וכן האיל של יצחק הוא גם כן דבר רוחני. ולכן השופר שלו יכל לשמש במתן תורה. כמ"ש (שמות יט, יט): "וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד", פירש"י: "מנהג הדיוט, כל זמן שהוא מאריך לתקוע, קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד", ז"א שככל שהתקיעה מתארכת היא יותר חזקה. לעומת זאת, לעתיד לבוא כתוב: "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל", ואם כן השופר הגדול שהוא הימני זה השופר של לעתיד לבוא. והוא יותר גדול מהשופר של מתן תורה שהוא השופר השמאלי.

וזה נרמז בנבואת בלעם, שאומר "ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ, וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ" מבאר התרגום יונתן "ותרועת מלך בו", "וַיִּפְּבוֹת מֶלֶכָּא מְשִׁיחָא מִיִּבְבָּא בְּיַנְיָהוּן" (תקיעת השופר של מלך המשיח) וזהו: "ביום ההוא ייתקע בשופר גדול וגו'", שזהו השופר הגדול של מלך המשיח. ורואים שנבואת בלעם מלווה אותנו עד ביאת המשיח (עד כדי כך שחז"ל רצו לקבעה בקריאת שמע ורק מפני טורח ציבור לא תיקנו כך).

עמהם – אמר בלעם אם כן אקללם במקומי. אמר לו הקב"ה לא תאור את העם. אמר לו בלעם אם כן אברכם. אמר לו הקב"ה אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצין, עכ"ל. וא"כ קשה איך בסוף הוא בירך את ישראל.

אבל כפי הנ"ל יש לבאר דבר נפלא, כי כיון שהלך בלעם בכל אופן, הוצרך כביכול הקב"ה שלא לכעוס באותם ימים, וביארנו שהכוונה שלא לתת שפע לאומות העולם, וא"כ נמצא שעם ישראל צריכים לקבל פעמיים שפע וכנ"ל, השפע של ישראל והשפע של אומות העולם. ולכן השפע של אומות העולם שעובר תמיד דרך בלעם, התהפך לברכה לעם ישראל, כי ישראל קבלו באותו זמן את הכל. נמצא, שעל הצד שבלעם לא ילך, באמת רצה הקב"ה שגם לא יברך, אבל לבסוף שכן הלך, על כרחו של בלעם נהפך השפע של אומות העולם לברכות לישראל, והוא בירך את ישראל.

מדוע חשב בלעם שהקב"ה יתן לו לקלל את ישראל ממקומו

ד. רק שיש עדיין להבין בדברי רש"י, מה חשב בלעם, אם הקב"ה אומר לו שלא ילך עם שרי בלק לקלל את ישראל, א"כ מה אומר בלעם שיקלל אותם במקומו, הרי כל הסיבה שלא ילך זה כדי שלא יקלל, א"כ ודאי שאין הקב"ה מסכים שיקלל במקומו. והתשובה, כי בלעם הרשע ברוב גאוותו הגדולה, חשב שהקב"ה לא רוצה שילך עם שרי בלק, כי הקב"ה לא רוצה להטריח אותו, ולכן אמר בלעם שאם כן יקלל אותם מכאן ולא תהיה לו טרחא. (בלעם כל דבר היה חורש לכבודו ולכן הבין בתחילה שכל מה שהקב"ה אומר לו אל תלך עמהם, זה כדי שישלחו לכבודי שרים יותר מכובדים).

הדיבור של בלעם היה גורם בעולם ארס של תאות ניאוף

ה. עוד אומר לו הקב"ה: "לא תאור את העם" אומר בלעם, אז אני יברך אותם. פירש"י: "אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא' וכו'. ותמוה הרי בלעם רוצה רק לקלל, איך פתאום הוא רוצה לברך. ואם כוונתו שילך ויקלל, וכי חשב שיוכל לעבוד על הקב"ה? אלא שבלעם ידע שעצם זה שהוא ידבר דיבורים על עם ישראל, זה עצמו כבר יגרום ח"ו לעם ישראל לרדת מהקדושה שלהם.

רבנו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה מ"ג ח"א), וז"ל: דַּע בִּי הַדְּבוּרִים שֶׁל הַרְשָׁע שֶׁהוּא בֶּר דַּעַת, מוֹלִידִים נְאוּף בְּהַשׁוּמָע. בִּי הַנְּוֹגִים נִמְשָׁכִים מִהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרַאשִׁית ה, א) "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ", עכ"ל. היות שבלעם היה לו בחינת דעת, והוא היה רשע, לכן הדיבור שלו בעצמן ח"ו כבר מכניסים תאוות ניאוף. ועכשיו מובן מדוע רצה בלעם אפי' לברך את ישראל, כי כל מה שרצה הוא רק לדבר על עם ישראל, שע"י יכניס בהם ח"ו תאות ניאוף.

וכך באמת היה, כי אחרי כל הסיפור שבלעם רצה לקלל ולבסוף ברך, כי יצאו לו מהפה רק ברכות על עם ישראל, בכל זאת כתוב (במדבר כה, א) "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעַם לְזַנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב" – מה הסיבה? בלעם נתן ברכות, ועם ישראל קדושים, קבלו את הארס שהיה בדיבור הפה של בלעם, זיהם את את האוויר כל כך, עד שחם וחלילה הביא עליהם את תאוות ניאוף. ולכן זו הסיבה

רמז הבעש"ט בדע מה למעלה ממך

כותב הכל, וכמו שכתוב בפסוק (סוף קהלת): "כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע?"

למה הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה?

י. עוד מובא בגמרא בבא קמא (נ' ע"א) "כל האומר הקב"ה וותרן, וותרו מעיו" – ח"ו, אדם שחושב, הקב"ה רחמן וותרן, הוא וותר לי, ויבין אותי שלא הייתי בסדר. אז גם הקב"ה ח"ו וותר את מעיו, וזה קללה מאוד קשה השם ירחם. וכן מביאה הגמ' שם את הפסוק (תהלים ג, א): "וּסְבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מֵאֲדָם מִלְּמַד שֶׁהַקֶּבֶ"ה מְדַקְדֵּק עִם הַצְּדִיקִים כְּחוֹט הַשְּׂעָרָה". מה הסיבה לכך? נסביר זאת ע"י דוגמא. אם בהמה או חיה מזיקה אור הורגת, מבינים שהיא עשתה זאת בלי דעת, ולא שייך שיהיה מזה איזה פגם רוחני. וכן גוי שעושה הרבה עברות, אז זה מובן שהוא חי בטומאה כי אין בו דעת והוא כמו בהמה לענין זה, (אלא אם כן גוי אינו שומר שבע מצוות בני נח שאז דנים אותו למעלה), ולעומת זאת יהודי שחוטא זה כבר משהו יותר שמסתכלים עליו, וכן גם בין הצדיקים לבין שאר ישראל, יש הבדל בין יהודי פשוט שפוגם, לבין צדיק גדול שפוגם ח"ו, ואצל צדיק אפילו איזה פגם כחוט השערה זה כבר עושה פגם עצום למעלה, וזהו: "וּסְבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מֵאֲדָם", ולכן הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, שאפילו פגם קטן כאן, הוא עצום למעלה.

ביאור רבינו ור' נתן בפסוק "לא הביט און ביעקב"

יא. ואם כן איך אפשר להבין את הפסוק "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל וכו'?" רבנו מסביר בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ח ב') דבר נפלא. וז"ל קדשו: "דָּרַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַבִּיט עַל הַטּוֹבוֹת שְׂעוּשֵׁי, וְאֵף שֶׁנִּמְצָא בָהֶם גַּם כֵּן מִה שְׂאִינוּ טוֹב, אִינוּ מְסַתְּפִל עַל זֶה, (כמו) שֶׁתּוֹב "לֹא הִבִּיט אֲוֹן בְּיַעֲקֹב" עכ"ל. רבנו מבאר את הפסוק שלנו (וכבר בתוך המילים שלו רבנו מתרץ הקושיה הזאת). ואומר: שלא תחשוב שהקב"ה לא מסתכל על העבירות, כי כשאדם עושה עברה ח"ו, בודאי שהקב"ה מסתכל ודן אותו כפי מעשיו. אלא הכוונה: שאם אדם עושה מצווה, אבל במצווה זו מעורב גם כל מיני פניות, ולמשל אדם נותן צדקה לפני כולם ורוצה גם כבוד, או שעוזר למישהו, ויש לו גם את כוונה אישית בזה, וכן אדם לומד תורה בכולל כי הוא זקוק למלגה שמקבלים מהכולל וכיוצא בזה, וכמעט שאין מצוה שלא מעורבת כוונות ופניות אישיות. בא רבנו ואומר: דע לך, דרך השם יתברך להביט על המצוות שאדם עושה, ואפילו שמעורב בה כוונות לא טובות, בכל אופן: "לא הביט און ביעקב וכו'", הקב"ה לא מסתכל על הדבר הרע, אלא רק על הטוב שעשית במצוה. ומוסיף רבנו: "מִכָּל שֶׁנִּשְׂאָר שֶׁהָאָדָם אֶסוּר לוֹ לְהַבִּיט עַל חֵבְרוֹ לְרַעָה לְמִצְאָה בּוֹ דְּוָקָא מִה שְׂאִינוּ טוֹב, וְלַחֲפֹשׁ לְמִצְאָה פְּגָמִים בְּעֵבֹדֶת חֵבְרוֹ רַק אֲדַרְבָּא, מִחֵיב לְהַבִּיט רַק עַל הַטּוֹב".

רבי נתן מסביר שעיקר זה שהקב"ה – "לא הביט און ביעקב וגו'", זה דווקא בשבת קודש. ואכן תורה י"ז עוסקת בעניין שבת קודש, ופותחת כך: "צִרִיד לְזַהַר מֵאֲדָם לְהִיטֵי שְׂמִחַ וְטוֹב לֵב בְּשַׁבָּת", וז"ל: הלקוטי הלכות (שבת ז, מה): שֶׁבֶת בְּחִינַת שְׂמִיחָה וְחֵדוּהָ, כִּי בְּשַׁבָּת מִתְבַּטְּלִים כָּל הַדִּינִים, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (בזוהר פרשת תרומה ח"ב דף קה): זָכַל

ז. ועתה נתבונן בתחילת הפסוק: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל". למה הקב"ה לא מביט על העברות שלנו, הרי כתוב במשנה באבות (ב, א) "דַּע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, עֵין רוּאָה וְאֲזַן שׁוֹמְעַת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסִפֵּר נִבְתָּבִין?" אמנם הבעל שם טוב מסביר במשנה פירוש מאוד ממותק: "דע, מה למעלה < ממך" ! אם אתה רוצה לדעת מה למעלה, ז"א מה הסיבה לכל ההנהגה של הקב"ה איתך? התשובה: הכל נובע ממך, מהמעשים שלך בעולם הזה, תבדוק אם הקב"ה אוהב אותך ורוצה את מעשיך או לא, הכל טמון בך, וכשיהודי שבו מתלבש אלוקות, מסתכל על המצב הרוחני שלו, הוא יכול לדעת ולהבין מה קורה למעלה בשמים. וזהו: "דע מה למעלה – ממך" – כל מה העולמות העליונים זה הכל ממך. ולפי זה: 'עין רואה' – מה שאתה משיג בקדושת העיניים, "ואזון שומעת" – מה שהאזון שומעת דברי קדושה, "וכל מעשיך בספר נכתבים" – כל המעשים הטובים שלך. ואז אתה זוכה ל"דע מה למעלה" – איך אתה יודע מה שלמעלה – הכל זה בא ממך. ולמה? כי זכית להיות מרכבה לשכינה.

ע"י חיבור תורת הבעש"ט עם תורת האור החיים תבוא הגאולה

ח. בשיעור הזה בעז"ה נחבר את דברי הבעל שם טוב עם ה'אור החיים' הקדוש (שהשבע ביום חמישי בעז"ה זה יום ההילולא שלו) הרי עסקנו בפסוק של ביאת המשיח. אבל איך מביאים את המשיח? ע"י חיבור תורת הבעל שם טוב הקדוש עם תורת אור החיים הקדוש. כי ידוע שהבעש"ט רצה לנסוע לארץ ישראל כדי לפגוש את ה'אור החיים', ואם הם היו נפגשים הם היו מביאים את המשיח והגאולה. בגלל שהבעש"ט הקדוש היה בחינת נפש של דוד המלך – בחי' נקבה, וה'אור החיים' הקדוש הוא בבחינת רוח של דוד המלך – בחינת 'זכר' שהוא יותר גבוה, וכאשר מחברים את הזכר עם הנקבה, היינו את ה'רוח' עם ה'נפש' של דוד המלך, נולד מהחיבור הזה נשמת משיח, וכיון שיש שם את שלושת אורות הפנימיים שהם נר"ן – ר"ת 'נפש', 'רוח', 'נשמה', ממילא באים המקיפים שזה 'חיה' ו'יחידה', וכך נשלמו כל חמשת חלקי נשמה (נרנח"י) של דוד המלך. ולכן כל אדם שרוצה לעסוק בתיקון והייחוד הזה ילמד את תורת בעל שם טוב עם התורה של 'אור החיים' הקדוש, וישלבם אחד בשני, דהיינו לחבר ולעשות קושיות ותירוצים מאחד לשני, ובוה יהיו יחודים בין התורות של שניהם, ובוה נזכה להתגלות נשמת משיח צדקנו.

האם הקב"ה לא מסתכל בעוונות שעם ישראל עושים?

ט. ונחזור למשנה 'דע מה למעלה ממך', ודאי הפשט הפשוט במשנה זו שיש עין רואה את כל מה שאתה עושה. היום יש מצלמות שמצלמות כל הזמן, בכל מקום, כדי שנרגיש שגם למעלה רואים הכל. 'אזון שומעת' – היו מקליטים את הכל, והכל שומעים ויודעים. 'וכל מעשיך בספר נכתבים' – כמ"ש "כי אין שכחה לפני כסא כבודך". ושאלנו אם כן, איך כתוב: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" ששמע שהקב"ה לא מביט על העוונות של עם ישראל, והרי למדנו במשנה אבות שהקב"ה רואה ושומע הכל, וגם

מהשורש שלו, ואם אותו רשע ח"ו עושה עבירה, אז גם על הצדיק נופל ח"ו הרהור רע מהמעשה של הרשע הזה. ואומר רבנו, למה הקב"ה לא מצרף מחשבה רעה למעשה, כי הוא לא אשם, שהרי המחשבה הרעה מגיעה לו מאחד הענפים שלו, שעשה עבירה. וזה באמת בכל אדם, מה שנופל עליו הרהור רע, הוא משום שמישהו משורשו עשה עבירה, ולכן יש נפילה להרהור אצל כל השורש.

ומה יעשה הצדיק? כיון שהצדיק מתגבר על המחשבה הרעה והתאוה, והוא מנצח אותה, בזה הוא יכול לתת כח תשובה גם לרשע. וזהו: "יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים", כי הרע שאנחנו עושים גורם ח"ו הרהור עבירה לצדיק, והצדיק כשמגיע לו הרהור עבירה נלחם בו ומבטל אותו, ובוהו שהוא ניצח את הרע, עתה הוא משפיע על הרשע – טוב.

וגם בזה פירש רבינו בתורה ל' (אות ז' בחלק הראשון) את הפסוק (תהלים קמ"א, ה) "כי עוד ותפלתי ברעותיהם", וז"ל: אפלו טובתינו, הינו התפלה שהיא בערפנו רק טוב, הוא רעה אצל הצדיקים בבחינת "ותפלתי ברעותיהם", כי תפלתנו מבקלת אותם. כי כל הערוב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפלתנו וכו'. וכל התפלות האלו עם כל הערובים באין אל הצדיקים, כי הצדיקים הם בבחינת משיח, שאליו באין כל התפלות להעלותן, עכ"ל. וכך אומר רבנו בתורה ב' (ח"א) "ובשביל זה צריך להביא ולקשר כל התפלות לצדיק הדור כמו שכתוב (שמות ל"ט): "ויביאו את המשכן אל משה", והוא יודע... לעשות אותה קומה שלמה כמו שכתוב (שם מ): "ויקם משה את המשכן". אנו אומרים לפני התפילה הרני מקשר את עצמי וכו' לצדיק יסוד עולם... זה לא סתם מילים בעלמא, הצדיק עוזר לנו עם התפילה, ועל זה אומר הצדיק: "ותפילתי ברעותיהם", כי הצדיק סובל מזה. ומה עושה? הוא לוקח את התפילה, ומברר בה נקודות טובות ומעלה אותן.

ניצח הצדיק עושה תשובה בשביל המקושרים אליו

טו. רבינו אמר (חיי מוהר"ן אות ש"ד): מה אתם יכולים לעשות תשובה, וכי מספיקים ימיכם ונחכם בלכם לתקן פגם אחד ממה שקלקלתם, רק אני עושה תשובה בשבילכם. ויש לאל ידי לתקן הכל כל מה שקלקלתם עד הנה, רק העקר מעתה לא תעשו עוד. ואפלו מהיום והלאה איני מקפיד על השגגות שתעברו חס ושלום, רק העקר שעל כל פנים תשמרו עצמכם ממזיד, עכ"ל. והביאור בזה, בגלל שאתם מהשורש שלי, וממילא כל מה שלא בסדר אתכם הכול נופל עלי ואני צריך לעשות על זה תשובה. למה הקב"ה עושה כזאת ההנהגה? בשביל שנוכל לחזור בתשובה, כי ע"י שהצדיק מקבל את הרהור הרע, הוא יודע שאחד מהענפים שלו עשה עבירה, וכשהצדיק עושה תשובה, ומתחזק ושובר את הרהורי עבירה, וע"י זה גם האדם ברוך השם יכול לחזור בתשובה.

וי אבדה נפש - כדי להגביר את הכיסופים לשבת הבאה

טז. עוד כתב רבנו בסוף תורה ל"א הנ"ל "לא הביט און בעיניו" – שמילת און זה ר"ת: "ויאוי אבדה נפש", כמובא בגמרא ביצה ט"ז ע"א על הפסוק "שבת וינפש", דורשת הגמרא "וינפש – וי אבדה נפש", שכיוון שיצאה השבת אבדה הנפש היתירה של בשבת, (ולכן

שלטני רוגזין ומארי דינא בלהון ערקין ואתעברו מנה, וה' יתברך מסתכל און בשבת) רק על הטוב שבישראל.

השבת היא שמירה והגנה על אדם הראשון, ובזכותה חי אלף שנה

יב. כתוב בזוהר (תרומה דף קל"ח) "שבת אגין עליה דאדם" (השבת הקדימה והגנה על אדם הראשון) איזה הגנה זו? אלא שהקב"ה אמר לו: "ביום אכלך ממנו מות תמות", וא"כ האדם שעשה את החטא ביום שישי היה צריך למות בשבת קודש תוך עשרים וארבע שעות מחטאו, אבל אמרה שבת לפני הקב"ה: קידשת וברכת אותי, איך אתה רוצה לעשות דין ביציר כפיך בשבת הראשונה של הבריאה?!... והקב"ה הציל את האדם מעונש מיתה בזכות השבת.

כתוב: (בראשית ב, יז) "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", וכיון שבזכות שבת לא התקיים הדין בו ביום, הרי שאי אפשר לפרש כפשוטו "ביום אכלך" – על יום אחד שלנו, ועל כרחך חייבים לפרש שהכוונה על יום של הקב"ה, שזה אלף שנה (כמו שכתוב ותהלים צ, ד) "כי אלף שנים בעיניך ביום אמתול כי יעברו" ולכן אדה"ר הרוויח חיים של אלף שנים (ומתוכם נתן שבעים שנה לדוד המלך) והכל בזכות השבת.

לא הביט און ביעקב - אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה

יג. יש עוד פירוש על הפסוק "לא הביט און בעיניו" – על פי הגמרא בקידושין (מ' ע"א) שאומרת: "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, חשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ואפילו אם אדם חשב לעשות רע ובסוף לא עשה (אפילו אם נאנס) הקב"ה לא מצרף את המחשבה הרעה למעשה. וזה הפירוש של "לא הביט און בעיניו", כי 'און' זה מחשבה רעה, כמ"ש (ישעיה נה, ז): "יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו" וכן אומר דוד המלך (תהלים סו, יח): "און אם ראייתי בלבי לא ישמע אדוני", און – הן מחשבות בלב, וזה הפירוש: "לא הביט און בעיניו", שהקב"ה לא מסתכל על מחשבה רעה שאדם חושב כל עוד שלא עשה מעשה. ופירוש זה גם מפרש האור החיים הקדוש כדלקמן.

ונחבר לזה את דברי הבעש"ט בביאור הגמ' מדוע אצל ישראל אין הקב"ה מצרף למעשה ובגוי כן, והוא: מכיון שנשמת היהודי היא חלק אלוק ממעל, א"כ בודאי בעצם המהות שלו הוא רוצה לקיים מצוות ולהתרחק מעבירות, ולכן ביהודי מחשבה טובה מספיקה בשביל להיחשב כמעשה, ואילו מחשבת עבירה לא נחשבת עד שיעשה ח"ו. אבל גוי שהמהות שלו רע, ולכן בגוי הוא בדיוק להיפך.

הבל של הרשעים שמגיע אל הצדיקים גורם להם מחשבות רעות

יד. עוד טעם מדוע אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, וזהו גם הטעם למה "לא הביט און בעיניו", על פי דברי רבינו בסוף תורה ל"א (ח"א) כתוב: "יש הבל אשר נעשה על הארץ. יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים" (קהלת ח, יד) מה הכוונה שמגיע לצדיקים כמעשה הרשעים? הביאור, שאנחנו פה בעולם קבוצות קבוצות, יש שורשי נשמות של צדיקים, ומהם מתפשטים הרבה ענפים של נשמות. ולפעמים נמצא רשע בענף של הצדיק, שהוא

בלק לבלעם: אני לא יודע באיזה שם הם נקראים 'יעקב' או 'ישראל', ולכן תגיד את שניהם כדי שתחול הקללה ח"ו.

אך באמת מסביר הזוהר הקדוש שיעקב זה בחינת 'עקב', מלשון עקבה ורמיה, וכשעם ישראל לא נמצאים במעלה שלהם, הם נקראים יעקב, אך כאנחנו במעלה אנחנו נקראים ישראל. "ישראל" אותיות: 'לי ראש'. נמצא, יעקב זה 'העקב' למטה, ושם 'ישראל' זה ה'ראש' למעלה, ולכן הצדיקים בעם ישראל הם נקראים ישראל, כי הם הראש, (הרי 'רבי' זה 'ראש בני ישראל'). והפשוטים בעם ישראל הם נקראים 'יעקב'. ולכן ה'אור החיים' אומר שהקב"ה "לא הביט אוון ביעקב" ז"א אפילו כשהם במדרגת יעקב, ומדי פעם קורה שהם נופלים ח"ו בעבירות, בכל אופן הקב"ה "לא הביט אוון ביעקב", ולא נמשך מהמעשה שלהם רע, ולמה? כי הם מיד עושים תשובה.

והשאלה, הרי אם העוון נחקק, אז כן יש בהם מום? ולכן אומר ה'אור החיים': "זהגם שיטעו מדרך השכל, אינו נקבע בנפשם האוון שהוא חלק הרע, על דרך אמרו: "כולך יפה רעייתי ומום אין בך" – פירוש שאין החטא עושה בו מום קבוע, אלא לכלוך העובר על ידי רחיצה והדחה, "עכ"ל. היינו שאומר בלעם: אני רואה שאפילו שהם עושים חטאים הם לא נחקקים על עצמותם, ולמה? כי הקב"ה "לא הביט אוון ביעקב", והוא מתייחס לזה רק כמו לכלוך שיכול להתנקות ע"י רחיצה ונקיון. ובזה זכינו לביאור של ה'אור החיים' הקדוש, שזה לא הכוונה שהקב"ה מוותר על החטאים ח"ו, אלא שהקב"ה לא מתייחס לעוונות כמו מום קבוע, אלא כמו לכלוך שיוורד ברחיצה, ולכן כשתחזור בתשובה ותטהר עצמך במקוה, אז תהיה נקי וטהור ולא ישאר עליך שום מום ופגם.

ממשיך ה'אור החיים': "וכמו שרמזו רז"ל (שה"ש רבה) על הפסוק "שחורה אני ונאווה" ע"ש. אפילו שאני שחורה אני נאווה (יפה). ולכאורה אם אני שחורה, איך אני נאווה? אלא אומרת כנסת ישראל לקב"ה, מה שאני שחורה כי קצת התלכלכתי, אני יעשה רחצה והלכלוך ירד, ומיד אני אהיה נאווה ויפה כמו שאני.

בצדיקים אין אף פעם פגם כזה שצריך עמל להעביר אותו

יט. עוד אומר ה'אור החיים': זאומרו 'ולא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל', פירוש אפילו פגם שצריך עמל להעבירו, אינו באותם שנקראים ישראל שהם הצדיקים. ז"א בצדיקים שנקראים ישראל, אף פעם אין פגם שנקרא 'עמל', שצריך להתאמץ הרבה כדי להעביר אותו. אצל יעקב, לפעמים יש כזה דבר, ובכל זאת הקב"ה: "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל" בישראל, בישראל אין כזה דבר שיהיה פגם 'עמל', כי שם ישראל זה כנגד הצדיקים.

פירוש השני של אור החיים: 'לא הביט אוון', הוא חטא המחשבה, שגם הוא יקרא אוון, על דרך אמרו (תהלים סו, יח): "אֵינְךָ אִם רָאִיתִי בְּלִבִּי", שאין ה' מביט אל המחשבה הרעה ביעקב, פירוש שאין המחשבה הרעה עושה ביעקב רושם האון שהיא ענף הרע, "ע"כ. והכוונה, אצל האנשים הפשוטים "לא הביט אוון" – ביעקב, ולמה? כי על המחשבה הקב"ה מוחל. "ולזה דקדק לומר לשון הבטחה שהיא יותר מהראיה, פירוש כי גם שבראיה ראשונה הוא רואה המחשבה

מרחים בשמים במוצ"ש להשיב את הנפש). וקשה, וכי זה הזמן להצטער כשיוצאת השבת וי אבדה נפש? מבאר רבנו: כי מיד כשאתה עושה הבדלה, אתה כבר צריך לכסוף ולהתגעגע לשבת הבאה. ולמה? כי – זי אבדה נפש' זה בעצמו הכיסופים, ולמה בכלל יש את כל אבידת הנפש הזו, בשביל ירידה צורך עליה, כי אם כל הזמן היית נשאר עם הנשמה היתרה שלך, היית מתרגל אליה ולא היה לך כיסופים לשבת, ולכן בזה שמוצ"ש יש בחינת "זי אבדה נפש", יש געגועים וכיסופים לשבת הבאה, לקבל את השבת מחדש.

אומר רבנו שכל שכל הענין של 'און' זה כיסופים. ולפי זה הפסוק "לא הביט און ביעקב", זה על הכיסופים הרעים שח"ו יש לנו, גם את זה לא הביט הקב"ה אלא רק אם עשינו מעשה לא טוב, אז הקב"ה מעניש את האדם, כמו שכתוב: "עין רואה, ואוון שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים". אבל אם היה לאדם רק מחשבות וכיסופים רעים, והוא לא הוציא אותם מהכוח אל הפועל, הקב"ה מרחם ומוותר לאדם, כמ"ש מחשבה רעה לא מצטרפת למעשה.

דברי האור החיים הקדוש בביאור הפסוק "לא הביט און ביעקב"

יז. השבוע זה היארציט של האור החיים הקדוש, ונלמד קטע מדבריו על הפסוק הזה "לא הביט און ביעקב", וז"ל: אומר האור החיים הקדוש "לא הביט און ביעקב", יתבאר על פי דבריהם ז"ל (רע"מ ח"ג רע"ה) שאמרו כי על ידי חטא האדם נרשם רושם כח הרע באבר שבו עשאו. בברסלב ידוע הסוד הזה של רבנו שכתוב בליקוטי מוהר"ן (תורה ד') בענין הווידי דברים בערב ראש השנה, ושם הוא גילה את סוד הפסוק "ותהי עוותם (תקומה) על עצמותם", רבנו מוסיף על הפסוק הזה את המילה 'חקוקה', כי כשאדם עושה איזו עבירה ח"ו, נחקק באותו אבר את העברה שהוא עשה, וזה עושה בו מום. כמו שהבעש"ט הקדוש הסביר (הובא בחיי מוהר"ן אות נ"ח) בענין וידוי דברים שע"י שיש ח"ו עוון רשום על העצמות, "זוה החולי של דלקת פרקים שזה כאב ח"ו משבירת העצמות.

ממשיך ה'אור החיים': "והיא בחינת הפגם המזכרת בדבריהם ז"ל, ופירוש און הוא כח הרע הנמשך מהעבירה, על דרך אומרו (משלי ל, ט) "לא פעלתי און", ע"כ. כלומר, העברה כבר נגמרה, אבל מה לעשות ממשיך ממנה כוח רע, כמו שכתוב (שם): "בן דרדך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און".

החילוק בין השמות יעקב וישראל וכפילתם בפרשה

יח. וממשיך ה'אור החיים': ולזה אמר "לא הביט און ביעקב", שהוא רושם המפעל הרע, אינו אפילו ביעקב, שהן המון העם שנקראים בשם יעקב, שכלם נשמרים מעשות רע, והגם שיטעו מדרך השכל, אינו נקבע בנפשם האוון שהוא חלק הרע, על דרך אומרו (שיר השירים ד') "כולך יפה רעייתי ומום אין בך" – ונסביר את הדברים: בלעם מזכיר בפרשה כמה פעמים יעקב וישראל, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", וכן "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל", וכן "דרדך פוכב מיעקב וקם שבט מישראל", וכן "מה טבו אהליך יעקב משבנתיד ישראל", – כל הזמן משתמשים בפרשה בשני השמות של יעקב וישראל. ורש"י מביא את המדרש שאמר

רעה, מ"מ כשהוא מביט בפנימיות מפעלה – "אין און". (ו"א הקב"ה מוחל עליה ומסתכל בפנימיות ודן אותו לכף זכות ולא הביט און ביעקב). "וכנגד הצדיקים שבהם אמר "ולא ראה", פירוש אפילו מחשבה בלתי הגונה הנקרא 'עמל' שעמל עמו יצר הרע בכח המחשבה להטותה מדרך השכל, והצדיקים לבס חלל בקרבם, והוא אמרו והוא אומרו "ולא ראה עמל בישראל", ע"כ. כי אצל 'ישראל' שזה הצדיק, הוא כל כך מזוכך שאפילו אין בו מחשבה והרהור רע, וגם אם תיפול עליו ח"ו מחשבה רעה מחמת מעשה הרשעים, הוא ישר נלחם בה ודוחה אותה, ואז הרשע יכול לחזור בתשובה.

איזה תלמיד חכם ששוחה יין יש בו בחינת נסכים על המזבח

כב. וכעת מובן יפה המשך הגמ', שאומרת פירוש שני לפסוק: "אליכם אישים אקרא" – שתלמידי חכמים הם כמו אש של המזבח. ולמה? מי שמנסך נסכים על המזבח הוא מקיים מצווה גדולה. עכשיו כשחרב בית המקדש אין לנו נסכים. ואיך מקיימים נסכים היום? אומרת הגמרא: אדם שרוצה לנסך יין על המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, וע"י זה הוא כמנסך נסכים על המזבח.

ולפי מה שהסברנו ב'אור החיים' הקדוש, שני הפרושים האלה של הגמ' קיימים. והם מדברים על שני שלבים בתלמיד חכם. בתחילה תלמיד חכם, שהוא בחינת "אליכם אישים אקרא" – שהוא חלש כמו אשה בגלל שהתורה נקראת תושיה שמתשת את כוחו. אז עדיין הוא לא כמזבח, ואי אפשר לתת לו יין. כי הוא עדיין כמו אשה שישן יכול להזיק לה מהר (ע' כתובות סה.). אבל תלמיד חכם, שהוא קבוע בתורה ומתמיד בה, וזוכה לבחינת 'אני בינה לי גבורה', ו'גבורות' זה בחינת 'אש', ('אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה'), אז אפשר לתת לו יין, וזה יחשב כמו מצוות נסכים על גבי המזבח. והשאלה: איך התלמיד חכם יכול לדעת אם הוא במדרגה הזאת לקבל יין, ושזה יחשב כמו נסכים על גבי המזבח? הסימן הוא: אם הוא לומד ומתעייף מהר ומרגיש חלש, סימן שהוא לא יכול לקבל יין, ואצלו "אליכם אישים אקרא" – הוא בחינת נשים שלא שותות יין. אבל אם הוא לומד ומתחזק מהלימוד, בבחינת "אני בינה לי גבורה", הרי שאצלו "אליכם אישים אקרא" – 'אישים' מלשון 'אש המזבח'.

המשנה באבות אומרת: "שלושה כתרים הם: כתר כהונה, כתר מלכות, וכתר תורה. כתר תורה מונח ועומד, וכל אחד יכול לבא ולזכות. אתה לא צריך להיות מיוחס למשה רבנו, או לדוד המלך, אלא כל אחד יכול לבא ולזכות בכתר התורה הקדושה. וכעת בזכות ההילולא של 'אור החיים' הקדוש, נקבל על עצמנו לזכות להתחזק בלימוד התורה הקדושה, ובפרט בחיבור לימוד תורת האור החיים הקדוש עם תורת הבעל שם טוב, שיש בזה סגולה להוליד ולגלות את נשמת משיח בעולם וכנ"ל. ושנתמיד בלימוד עד שנזכה ליהנות מהתורה הקדושה בשעשועים גדולים, ושנזכה ל'אני בינה לי גבורה', שנקבל כח וגבורה בזכות העסק של התורה הקדושה, אמן.

שבת שלום ומבורך עריכה: ליאור גבע

(מוקדש לע"נ צביה בת סאלם – צדוק בן צאלח – חיים בן מוסא ז"ל ת.נ.צ.ב.ה) לעילוי נשמת אברהם פואד בן אילנה הלה ז"ל / ולעילוי נשמת: חממה בת סאלם ז"ל)

לימוד התורה כמו שעשוע ולכן אינו מעייף את הצדיק הלומד

כ. האור החיים' הקדוש אומר עוד: "גם נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצוות, וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל, על דרך אומרו (תהלים עג) "עמל הוא בעיני" – אלא אדרבא כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה. גם נתכוון על דרך אומרו (משלי ח) "אני בינה לי גבורה, כי כשהצדיקים עוסקים בתורה ומתמידין בה אין להם עמל בעסק התורה שאדרבא היא נותנת לו גבורה", עכ"ל. וזה פירוש של הפסוק: "ולא ראה עמל בישראל" – ישראל הם הצדיקים. ואתה לא רואה אותם שהם מתעייפים. כי אף שהם עמלים ומוסרים נפש על התורה, בכל אופן אינם כמו אדם שעמל ועייף מעבודתו כשעשה דבר שקשה לו לעשות, אבל אצלם עבודת ה' היא תענוג ושעשוע ולכן לא רואים בהם עייפות של עמל. אלא "כאדם המרויח" – כמו אדם שמרוויח ועושה הרבה כסף, שהוא לא מתעייף, כיון שהוא מרויח. "וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה" – וכן מי שמשתעשע ונהנה, אינו מתעייף מהשעשועים" – וזה השבח "ולא ראה עמל בישראל" – שאינם נראים כעמלים.

מתי התורה נקראת תושיה ומחלישה את האדם, ומתי לא?

כא. עוד מפרש 'אור החיים': "גם נתכוון על דרך אומרו (משלי ח) "אני בינה לי גבורה" – כי כשהצדיקים עוסקים בתורה ומתמידין בה אין להם עמל בעסק התורה שאדרבא היא נותנת לו גבורה", עכ"ל. 'אור החיים' מדייק בלשונו: "כי כשהצדיקים עוסקים בתורה ומתמידין בה, אין להם עמל וכו" – ז"א, שלא כל מי שלומד תורה הוא בדרגה הזו, ואדרבה בתחילת הלימוד מרגישים קושי בלימוד ועמל התורה בלימוד הרבה שעות, ורק כשמתמידים בה הרבה זמן, עד שהתורה נהפכת להיות חלק מהם, אין להם הרגשה של עמל, כי אדרבה היא נותנת להם גבורה.

הגמרא בסנהדרין (כ"ב ע"ב) אומרת שהתורה נקראת 'תושיה'. ולמה? – 'מפני שמתשת כוחו של אדם'. 'אור החיים' הקדוש מבאר שכל זה רק בהתחלת הלימוד במדרגה של יעקב, אבל אם אתה כבר מגיע למדרגה של 'ישראל' שזו מעלה גבוהה, אז זה בחינת: "אני בינה לי גבורה" – זאת אומרת, אם אתה זוכר ל'בינה' של התורה – אז אדרבה "לי גבורה" – אתה מקבל כוח.

זה קשור גם לדף היומי של היום (יומא סוף דף עא.) שדרשה את הפסוק (משלי ח, ד) "אליכם אישים אקרא", דורשת הגמרא, מה זה "אליכם